

Nová edice Březinovy poezie

Česká knižnice je prestižní edice, vydávaná od roku 1997. První dva svazky vyšly v nakladatelství Český spisovatel, další vycházely v Nakladatelství Lidové noviny a od roku 2009 je vydává nakladatelství Host ve spolupráci s Nadačním fondem České knižnice a Ústavem pro českou literaturu AV ČR. Z díla Otokara Březiny v uvedené edici – na rozdíl od děl jeho vrstevníků Antonína Sovy, J. S. Machara či F. X. Šaldy – až do roku 2021 nevyšlo nic. Na jeho konci se však na knižním trhu jako její 114. svazek objevil soubor *Básnické spisy*, který zahrnuje všech pět Březinových sbírek a nádavkem třináct básní coby torzo zamýšlené šesté sbírky s možným názvem *Země*.

Edičně tento svazek připravili Tereza Nováková, Jiří Flaišman a Michal Kosák, komentář napsal Josef Vojvodík a vědeckou redaktorkou byla Daniela Iwashita. Ilustraci na obálku, kterou je kresba Františka Bílka *Vedra* z roku 1901, vybrala a text na předšádku napsala Stanislava Fedrová. Je třeba říci, že v jádře jde o zrevidovanou a doplněnou edici Miroslava Červenky a Břetislava Štorka, vydanou v rámci Národní knihovny nakladatelstvím Československý spisovatel roku 1975 (první editor nesměl být z politických důvodů uveden).

Jak už bylo řečeno, *Básnické spisy* obsahují celou pětici Březinových sbírek (*Tajemné dálky*, 1895; *Svitání na západě*, 1896; *Větry od pólů*, 1897; *Stavitelé chrámu*, 1899; *Ruce*, 1901) spolu s třinácti básněmi publikovanými původně jen časopisecky. Po nich následuje cenný komentář, v němž Josef Vojvodík jednotlivé sbírky interpretuje v náležitém kontextu, s aplikací relevantní odborné literatury a s využitím citátů z Březinových básní, esejů a korespondence.

Na začátku svého komentáře upozorňuje na pozoruhodnou spojitost Březinovy poezie a práce Maxe Schelera *Místo člověka v kosmu* (česky vyšla v roce 1968) a na reflexi Březinovy tvorby v publikaci *Čtení o Otokaru Březinovi* (2020). Při výkladu *Tajemných dálek* si všímá vlivů básnickovy četby a pojetí umění jako svébytné uzavřené sféry a analyzuje roli fenoménů extáze, vzpomínky a snu. V interpretaci *Svitání na západě* zdůrazňuje posun v autorově poetice, který byl spojen s jeho sebereflexí a mimo jiné znamenal příklon k volnému verši. Zaměřuje se na postavy „silných“ a „vladařů snů“, jakož i na funkci básnické modlitby.

Sbírku *Větry od pólů* právem chápe jako „vrchol tvarové a myšlenkové abstrakce“, jako jistý zlom (o něm hovořil ve své recenzi už F. X. Šalda), znamenající „teologizaci a spiritualizaci básnického modelu světa“. Zmiňuje básně, v nichž figurují „svatí“ nebo „Nejvyšší“, vyzvedává básníkův důraz na „bratrství věřících“, ústup motivů noci a temnoty a příliv mystického světla. Sleduje zde též četné polaritu a kontrasty, ale i vize odlišné civilizace. Ve sbírce *Stavitelé chrámu* akcentuje autorův větší zřetel ke konkrétnosti, v tematické různorodosti spatřuje manifestaci bezpočtu cest vedoucích k jednotě života, k integraci všech jeho forem. Současně neopomíná ani vize mimočasové věčnosti.

Ve sbírce *Ruce* zdůrazňuje centrální pozici života v její motivické výstavbě, a to s odvoláním na Březinův esej *Zasvěcení života* z roku 1902 (básník v něm praví, že nemůže „býti umění proti životu“). Shledává tu vůli k harmonii, kladu a jednotě (viz „magický řetěz rukou“), nepřehlíží však ani reflexe negativ a depresí patrné třeba v básni *Stráž nad mrtvými*. Velice přínosné jsou pasáže, v nichž interpretuje Březinovy poslední básně z let 1901 až 1907, přičemž osvětluje příčiny jeho básnického odmlčení: vedle únavy (v roce 1901 básník napsal

Františku Bílkovi, že je „znaven svou prací až k mlčení“) uvádí soudobé „vědomí devalvace a vyprázdněnosti slova“, nevíru v možnost zduchovnění pozemského života a světa. Tuto skepsi vyjadřují právě poslední básně, které Vojvodík nazývá „elegiemi loučení“, a zároveň připomíná Březinovy úvahy o prostém básnickém jazyce, blízkém jazyku dětí či lidové písni. Případnou proměnu jeho básnického výrazu signalizuje báseň z pozůstalosti nazvaná *Návrat*, jež však v recenzované edici není.

Josef Vojvodík se dále zamýšlí nad vztahem Březinova tvůrčího odkazu k dnešku. Podtrhuje jeho jedinečnost, básníkovu nevšední imaginaci a myšlení v obrazech i jeho dnes aktuální obavy z ohrožení člověka, vyrovnávané vírou v lásku, obsahující naději v trvání života a světa.

Důležitou složkou edice *Básnické spisy* je ediční zpráva, v níž se čtenář dozví mnoho informací o edici Miroslava Červenky a Břetislava Štorka, o jejich jiných edičních aktivitách a samozřejmě zde nechybí standardní textologické poznámky a vysvětlivky. Za zmínku stojí také sdělení, že o vydání Březinových básní v České knižnici dlouho usiloval již Petr Holman a že jejich edice z roku 2021 je už svého druhu čtrnáctá.

Jiří Poláček